

Dossier Diversiteit - de multiculturele samenleving

1. Cultuur en multiculturele samenleving

Wat is cultuur?

“Cultuur of beschaving, in de brede etnografische betekenis van het woord, is het complexe geheel dat zowel kennis, geloof, kunst, morele waarden, recht en gebruiken inhoudt, als ook alle andere vermogens en gewoontes die iemand als lid van een gemeenschap verwerft. De voorwaarde tot cultuur binnen de verschillende samenlevingen van de mensheid, om te kunnen getoetst worden op basis van algemene principes, is een subject dat in staat is om de wetten van het menselijke denken in actie te bestuderen.”
(Tylor, 1903)

“Cultuur is het betekenispatroon dat vervat zit in symbolische vormen, dat daden, uitdrukkingen en verschillende soorten betekenisvolle objecten inhoudt, wat individuen in staat stelt om te communiceren met elkaar over hun ervaringen, opvattingen en geloof met elkaar te delen.” (C. Geertz, 1973)

Deze twee citaten geven aan dat er meerdere omschrijvingen van het begrip ‘cultuur’ gegeven kunnen worden. Bovendien zal elke belangrijke nieuwe periode in de geschiedenis weer aanleiding geven tot nieuwe evoluties, inzichten en omschrijvingen ter zake.

Vandaag wordt de term ‘cultuur’ soms gebruikt als synoniem voor ‘beschaving’ of zelfs het vroegere ‘ras’ of het modernere begrip ‘etnie’. Een andere andere keer wordt benadrukt dat cultuur niet enkel handelt over vaststaande elementen - over voorzetting, behoud en routine - maar zeker ook over discontinuïteit, verandering en het doorbreken van patronen (Bauman, 1999). Dit terwijl vroegere visies over cultuur wél veelal deterministisch en zelfs evolutionistisch waren.

Het is vaak moeilijk om tot een sluitende consensus te komen over de definitie van ‘cultuur’, gezien deze als politieke, wetenschappelijke, ... term altijd historisch is ingebed en wordt beïnvloed door de context - en vandaag vooral ook door het (regelmatig opnieuw opflakkerende) maatschappelijke debat ter zake. Naarmate ook nog méér visies en denkers aan het woord komen en de publieke en intellectuele arena ‘bespelen’, en bovendien – zoals in een informatiemaatschappij het geval is - de kanalen voor het uiten van visies over het algemeen ook nog toenemen, wordt de verwarring nog groter.

Culturen in evolutie

Culturen, wat we hier omschrijven als “coherente gehelen van specifieke, kenmerkende elementen”, zoals welbepaalde overtuigingen, waarden en normen, kennis, vaardigheden, producten, ... staan vandaag in grote mate onder druk. Migratie, maar ook globalisering en uniformisering (onder andere door de invloed van de media, het consumentisme, het kapitalisme en haar machtsconcentraties,...) creëren een verregaande vermenging en uitwisseling, maar tegelijk ook een afvlakking – onder de ‘dragere’ ervan en binnen bestaande gemeenschappen. Hierdoor worden overgedragen kennis, gewoontes, intuïties, etc. bevraagd of uitgedaagd.

Culturen, die niettemin elk aan de basis hun ‘typerende’ (en al dan niet zeer uiteenlopende) mens-, wereld-, maatschappij- en godsbeeld huldigen, kunnen we daarom steeds minder zien als statische gegevenheden. Want de levende ‘dragere’ ervan, de mensen en hun producties, percepties, overtuigingen en gebruiken, zijn vandaag steeds mobieler en de externe beïnvloeding en uitwisseling is bijgevolg doorgaans vrij groot.

Nieuwe interacties – die uiteraard zeer minimaal maar ook vrij diepgaand kunnen zijn – creëren onvermijdelijk verschuivingen en veranderingen; ook in de ‘heersende’ cultuur binnen een afgebakend bestuurlijk gebied. Hierdoor is er in mindere mate nog sprake van coherente en integrale, *naast elkaar* bestaande culturen, (cfr. E. Vermeersch: “een eskimo kan onmogelijk in België of Nederland de Inuit-cultuur in stand houden, noch kunnen de Toereg bijvoorbeeld, die normaal in een woestijnklimaat leven, hun tradities hier zomaar verderzetten”).

Beïnvloeding, vermenging en verandering worden met andere woorden naast behoud, homogeniteit en overlevering, sleutelkenmerken van de huidige culturen en samenlevingen.

De multiculturele samenleving

Multiculturele samenlevingen zijn vandaag als gevolg van ingewikkelde en doorlopende migratie-patronen op heel veel plaatsen in de wereld eerder norm dan uitzondering. Spreken over pakweg “de westerse cultuur” wordt dan ook alleen al omwille van deze reden, eerder problematisch. Tenminste in zoverre we met het spreken over dergelijke afzonderlijk identificeerbare entiteiten een weerspiegeling willen geven van de maatschappelijke realiteit (wat natuurlijk niet uitsluit dat er een historisch traject, kenmerken of bepaalde elementen kunnen worden aangeduid).

Cultuurvergelijking – een veel beoefende ‘vaardigheid’ in het discours over de inrichting van de multiculturele samenleving – loopt in de praktijk dan ook makkelijk mank: soms worden elementen of zaken vergeleken die politiek-organisatorisch of qua waarde of gewicht, zeer verschillend zijn. En toch worden er al snel allerlei stellingen en conclusies aan verbonden.

‘Cultuur’ wordt vandaag daarenboven via de massamedia - kranten en tijdschriften, internet, sociale media, fora,... - in ruime mate gemediatiseerd. Bij het creëren van de zogenaamde publieke opinie worden discours en beeldvorming ter zake almaar belangrijker, terwijl dergelijke beeldvorming lang niet altijd een weergave is (of kan zijn) van de realiteit(en). Het is in onze tijden dan ook belangrijk om op de mechanismen van beeldvorming te wijzen en steeds te proberen het verschil tussen feit en fictie (of het nu gaat over discours, verbeelding of inbeelding) en tussen ideaal en werkelijkheid, voor ogen te houden.

Betreffende de multiculturele samenleving vindt bovendien vrij vaak volgende dubbele beweging plaats: bepaalde ideeën over groepen en mensen gaan via *mediatisering* overheersen (met name de discours van mensen met makkelijke of geprivilegieerde toegang tot invloedrijke mediakanalen) terwijl anderzijds sommige maatschappelijke problemen al te snel ook worden *‘geculturaliseerd’* – dit wil zeggen dat ‘cultuur’ (vaak in de zin van ‘etnie’, ‘ras’, ‘afkomst’) wordt aangeduid als oorzaak of aanleiding van een gegeven. (bv. allochtone werkloosheid)

Publieke en politieke discours over dit soort samenlevingen spreken meestal van de ‘cultuur van het land’ versus ‘de cultuur van de (minderheids)groepen’. De roep om ‘aanpassing’ en ‘integratie’ is dan meestal ook niet ver af en van overheidswege worden allerhande programma’s ter inburgering en integratie van de migranten of ‘anderen’ opgezet. Want aanpassing en integratie, vooral op het vlak van taalgebruik, publiek gedrag, algemene gebruiken en normen en waarden, wordt door de ‘oorspronkelijke cultuur’ (vaak de dominante cultuur) als vrij gewichtig gezien.

2. Visies: belangrijke denkers en ideeën over hedendaagse samenlevingen

Wat zeggen invloedrijke denkers over de multiculturele samenleving(en)? – Enkele voorbeelden illustreren de complexiteit en ontwikkeling van visies hieromtrent.

Volgens S. Huntington zullen conflicten in onze wereld steeds meer hun oorsprong vinden in de verscheidenheid aan culturele en religieuze identiteiten van mensen en groepen- “the clash of civilisations”. Het zou te ver voeren om deze gecontesteerde stelling hier uitvoerig te bespreken, vooral omdat Huntington in feite termen als ‘beschaving’, ‘cultuur’, ‘religie’ etc. door elkaar gebruikt. Deze denker heeft het over een achttal regio’s (plus twee extra gebieden), met zeer diverse religieuze, politieke, sociale,... kenmerken in de wereld. Volgens Huntington is het een dwaling te geloven dat westerse waarden en politieke systemen universeel zijn. Het aansporen tot democratisering en overname van deze ‘universele’ normen door andere beschavingen, is dan ook gedoemd om te mislukken.

Dichter bij huis is er Paul Cliteur, in Nederland en België een veelgevraagd (maar tevens gecontesteerd) spreker en intellectueel. Hij heeft een evolutionaire visie op cultuur, waarbij de westerse versie in grote lijnen als superieur wordt voorgesteld aan tal van andere. “Integratie moet wat mij betreft een oriëntatie op universele waarden en normen inhouden. En omdat de westerse cultuur naar mijn idee een belangrijke kern van universele waarden en normen incorporeert, zou men kunnen zeggen dat integratie in de westerse cultuur geen slecht begin is voor een succesvol en verantwoord integratieproces.” (Cliteur, 2004) Zo komt hij tot een quasi-aanval op de islam en ‘de moslimcultuur’. Deze benadering leidt veelal tot conflictvisies en stigmatisering van ‘de ander’ of alles wat té anders is.

Paul Scheffer had aanvankelijk het idee dat de migranten in Nederland “de klok dertig jaar terugzetten”. Daarna stelde Scheffer wel dat “integratie met behoud van identiteit” geen gepaste oplossing biedt voor het samenleven. Een naïef en doorgeschoten multiculturalisme werkt volgens hem gewoon niet. In *Het land van aankomst* pleitte hij vervolgens voor een “gemeenschappelijk wij”, gefundeerd op de erkenning van verschil en ingaand tegen gevoelens van vervreemding die zowat iedereen in deze nieuwe samenleving ervaart. In deze optie moet iederéén werken aan deze nieuwe samenleving, die als meer open wordt gezien – met name met ruimte voor eigenheid, maar ook voor de nodige zelfkritiek.

Jan Blommaert (2007) wees erop dat cultuur – vaak misbegrepen als een soort van abstract en tijdloos geheel - al te vaak en onterecht wordt gebruikt als verklaringsgrond voor concreet, gecontextualiseerd gedrag. Cultuur is in werkelijkheid eerder een heterogeen geheel van ideeën, gewoontes, zelfpercepties, ... en de zogenaamde ‘wezenskenmerken’ van een cultuur zijn daarmee nog geen weergave van de sociologische realiteit.

Bovenstaande visies geven weer hoe divers en tevens tijdsgebonden analyses en verwachtingen betreffende multicultureel samenleven zijn. Dit samenleven is in de praktijk moeilijk te vatten en elke analyse en visie erover heeft vaak zijn eigen voordeel maar brengt ook een ‘blinde vlek’ met zich mee.

3. Relevante maatschappelijke gebeurtenissen

In Europa zijn enkele gebeurtenissen aan te duiden die kunnen gezien worden als sleutelmomenten betreffende ons denken over en omgaan met ‘de ander’ in een gemengde, multiculturele maatschappij. Hieronder volgen kort enkele ‘cases’ (zeker geen exhaustief overzicht) met telkens enkele van de issues die ermee in beweging werden gezet.

Joe Van Holsbeeck werd op 12 april 2006 gedood door een jonge Pool en diens vriend voor zijn MP3 speler. Nochtans werden in de media - het ging om een snelle roofmoord, dus de daders waren niet meteen

identificeerbaar - meteen berichten de wereld ingestuurd als zou het om Marokkanen gaan. Dit bericht werd gretig door de publieke opinie en de meeste media overgenomen. Deze tragische gebeurtenis leidde tot debatten over de macht van de media, maar ook over zinloos geweld, de aanwezigheid van illegalen in België, het jeugdsanctierecht en de openbare veiligheid. (de moord gebeurde in een drukbezocht Brussels station op klaarlichte dag)

Het in eigen land van overheidswege bestelde rapport van Marion Van San (2001) installeerde jaren geleden in ons land de perceptie (of “bevestigde” de bij velen gangbare overtuiging) dat er een duidelijke relatie is tussen etnische identiteit en criminaliteit. Het vermelde rapport werd mettertijd (en door sommigen vrij snel) dan wel uitvoerig en terecht bekritiseerd, intussen waren zowel professionals als de publieke opinie overtuigd van het verband. Vandaag wordt veeleer de link gelegd tussen economische achterstelling en criminaliteit – dit wordt door (betere, wetenschappelijkere) rapporten bevestigd. Geen job hebben bijvoorbeeld, zorgt ervoor dat mensen een bepaalde sociale status missen. (Marc Hooghe, 2010)

De vrije meningsuiting wordt vaak geponeerd als een onmisbaar onderdeel van de westerse cultuur. Wanneer Theo Van Gogh op 2 november 2004 in Nederland werd vermoord door een moslim met dubbele nationaliteit, dan was dit in werkelijkheid de daad van één individu ten aanzien van iemand met een specifieke meningsuiting - namelijk een uitgesproken anti-islamitische opinie. Toch verbonden duizenden mensen aan deze – uiteraard gruwelijke en te veroordelen – daad al snel het idee dat de vrije meningsuiting en het open debat openlijk en fundamenteel werden bedreigd. Er volgden zelfs duizenden (nieuwe) anti-moslimuitspraken. Naar aanleiding van deze moord verhevigde ook het debat rondom integratie, veiligheid (van politici) en het bestaansrecht van de dubbele nationaliteit.

Breivik vermoordde in juli 2011 (verkleed als agent) tientallen Noorse jongeren die op socialistisch partijkamp waren op een eiland. Deze jongeman met extreemrechtse en anti-islamistische ideeën stelde dat hij met zijn daad (waaronder ook een bomaanslag in de regeringswijk van de hoofdstad) de overheid en met name de regerende sociaaldemocratische partij, in het hart wou treffen. Hij schreef een lijvig manifest, via internet verspreid, om zijn daden te verklaren en beschouwt zichzelf niét als misdadiger. Hij verwijst naar de dreiging van de islam en de strijd tussen nationalisme en internationalisme om zijn “gruwelijke maar noodzakelijke daad” te legitimeren.

Bovenstaande voorbeelden geven aan hoe snel percepties en overtuigingen veelal worden ‘gevormd’ of zelfs omgebogen tot ‘bewezen stellingen’ of zelfs ‘feiten’. Deze leiden dan tot ‘gerechtvaardigde acties’ of ‘een krachtadig beleid’. Hoewel niet steeds (geheel) onterecht, kan op deze manier zowat elke gebeurtenis, elk praktijkvoorbeeld of zelfs rapport of argumentatie (indien ondoordacht) worden aangegrepen om een bepaalde visie of reactie te legitimeren of vice versa. Terwijl *in werkelijkheid* het vaak boude sentiment, haat, hebzucht, persoonlijke belangen of kortzichtigheid is die mensen tot bepaalde daden of meningen drijven.

Anderzijds geven net deze belangrijke maatschappelijke ‘events’ ook duidelijk aan waar de pijnpunten in het beleid en samenleven zich bevinden en maken ze ons alert voor een reeks broodnodige wijzigingen.

4. Maatschappelijke problemen en multiculturaliteit

Uit een tienjarige studie van prof. Robert Putnam blijkt dat multiculturalisme het sociale vertrouwen aantast. Zijn bevinding is dat naarmate de diversiteit van een maatschappij toeneemt, de sociale cohesie en het onderlinge vertrouwen sterk afnemen. Maar vreemd genoeg werkt diversiteit tegelijk ook verruimend: het 'dwingt' tot meer openheid, meer besef van anders-zijn en bevordert de creativiteit op allerlei terreinen (kunst, culinair, talen,...). Maar... mensen moeten in de praktijk vooral ook kunnen *wennen* aan zoveel nieuwkomers. Samenleven in diversiteit is met andere woorden eigenlijk voor geen enkele van de betrokkenen een evidente opdracht.

In elke samenleving is er nood aan wederzijds respect tussen de leden. Dit handelt niet alleen over de geldende burgerlijke wetten en plichten. Is het bijvoorbeeld aanvaardbaar dat allochtone leerlingen weigeren te zwemmen in schoolverband? Mogen vrouwelijke patiënten (bijvoorbeeld moslims) verwachten dat ze uitsluitend behandeld worden door vrouwelijke gynaecologen of hebben ze hierop zelfs recht? Deze vragen hebben misschien principiële, pasklare antwoorden maar in se zijn ze niet steeds makkelijk te beantwoorden. Ten eerste is er de vraag of iedereen voldoende geïnformeerd is over de geldende rechten en plichten. Daarenboven moeten we ook kijken naar de effecten die men voor ogen heeft of die eruit zouden kunnen volgen.

Complexe en diverse samenlevingen – en wie zal beweren dat onze samenleving dat vandaag niet is – brengen meer mogelijkheden, rijkdom, kleur en mobiliteit (sociaal, economisch,...) met zich mee, maar zorgen tegelijk voor meer onbegrip, verwarring, risico's en frustraties. De nood aan informatie, onderhandelingsvaardigheden, creativiteit, improvisatie en flexibiliteit wordt in feite steeds groter als men zich nog optimaal wil 'bewegen' en ook nog begrijpen wat er rondom zich gebeurt.

Een voorbeeld: wanneer sommige jongeren in grootsteden losgeslagen lijken, heeft dat misschien niet alleen te maken met hun (slechte) economische situatie noch met overgeleverde religieuze of culturele overtuigingen: ze voelen zich misschien ook een stuk verloren in deze veeleisende samenleving. De mix van sociale controle, gebrekkige toekomstperspectieven en de informatie- en consumptiemaatschappij waarin zij (en wij) leven, maakt het er hen niet makkelijk op het schijnbaar door ieder nagestreefde 'succesvolle' leven te realiseren.

5. Uitdagingen voor het samenleven

Veel mensen ervaren in hedendaagse samenlevingen eigenlijk meer moeite om te functioneren en mee te kunnen. De mogelijkheden tot sociale inbedding en integratie verruimen dan wel – zeker gezien de opkomst van ICT en sociale media - tegelijk zijn er de 'oude' banden (familie, religieuze traditie,...) en klassieke verwachtingspatronen. Mensen moeten steeds meer tegengestelde eisen, verwachtingen en ideeën (ook deze van en over zichzelf!) integreren of met elkaar verbinden en hieruit een eigen, uniek en liefst ook nog waardevol leven, opbouwen.

Bovendien zijn normen en verwachtingen over het algemeen zo geëvolueerd dat van mensen meer dan vroeger wordt verwacht dat ze sociaal, creatief, flexibel en communicatief willen ze nog mee kunnen.

Cultuurfundamentalisme en -essentialisme geven vaak nuttige wapens in de handen van extreem-rechtse actoren die in feite niets meer dan "terug naar vroeger" willen. Denkbeelden die verbonden zijn met een essentialistische visie op cultuur, worden vandaag gelukkig door steeds meer – zeker door deskundigen -

gehekeld. Culturen *zijn* immers niet eeuwig en onveranderlijk of zelfs maar per se verbonden met de eigenheid van een welbepaalde gemeenschap. Wanneer men die koppeling wél maakt, vervalt men te makkelijk in een wij-zij denken (wij versus ‘de ander’) en groeit ook de eis tot aanpassing, verandering,... van deze ‘ander’. Wordt dit idee bovendien ook nog gekoppeld aan territorium (het idee dat een welbepaalde cultuur gebonden is aan een welbepaald geografisch gebied) dan maakt het territoriaal gedrag en vijandigheid tegenover indringers, zelfs bijna vanzelfsprekend.

Anderzijds spelen “numbers” wel ook een rol: als binnen enkele decennia blijkt dat de moslims demografisch de grootste groep vormen in onze contreien, dan is het logisch dat zij ook meer gewicht in de schaal zullen werpen. Misschien worden hun mensvisie, maatschappijvisie en hun religieuze overtuigingen dan wel dominanter en raakt het ideeëngoed van de oorspronkelijke meerderheid, in de verdringing. We kunnen er nu eenmaal niet omheen dat macht niet enkel gekoppeld is aan kennis of aan het toegang hebben tot instituties, media,... maar ook puur aan een numerieke meerderheid. En het is ook normaal dat deze gedachte angst kan opwekken.

[HVV meent dat](#) andere mensen als vijanden beschouwen en van hieruit een beleid organiseren, geen goed idee is. Want wat moeten we dan doen als pakweg binnen honderd jaar - de ‘anderen’ in ons de gevaarlijke medemensen gaan zien? Wat zouden we dan denken van uitsluiting en het opleggen van een eisenpakket? We kunnen beter zoeken naar meer ontwikkelde manieren om met elkaar en de onvermijdelijke en groeiende diversiteit van en tussen mensen en groepen, om te gaan.

Wanneer uit een rapport van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (2010) blijkt dat slechts één vijfde van de Belgen multiculturaliteit als een *verrijking* ziet, dan blijkt alvast hoe weinig ruimdenkend we doorgaans wel zijn, en dan beseffen we hoelang de weg is die we nog te gaan hebben. En bij ‘de ander’ is het ongetwijfeld niet altijd beter gesteld....

Welke visie?

Cultuurrelativisme en cultuuresentialisme

Cultuurrelativisme (vereenvoudigd: het idee dat culturen niet kunnen vergeleken worden) noch het idee van universalisme (vereenvoudigd: de opvatting dat er algemeen geldende regels en normen zijn die niet cultuurgebonden zijn) zijn eigenlijk de juiste weg. Cultuur en cultuurfenomenen zijn complex en vaak verschillend gecontextualiseerd, wat het al snel zinledig maakt om te stellen dat element X of Y moet behouden blijven, terwijl element A of B het verdient tot het rijk der archaïsmen verbannen te worden.

Niettemin worden (vooral problematische) maatschappelijke gebeurtenissen in de media veelal ‘geculturaliseerd’ en gepolemiseerd. Toch weten we intussen wel degelijk dat ook andere bestaansaspecten, zoals de economische situatie, het krijgen van reële kansen, zelfpercepties en onbewuste overtuigingen, ... maar ook intergenerationele dynamieken, blind eigenbelang, ... een aanzienlijk rol spelen in het vormgeven van individuele levens en het bewerkstelligen van bepaalde maatschappelijke gebeurtenissen. Soms kiezen we gewoon te makkelijk een verklaringsgrond volgens hoe het ons op een zeker moment uitkomt!

Misschien is het daarbij ook goed om zich te realiseren dat er de voorbije decennia steeds vaker wordt gesproken (en gedacht) over (mede)mensen in termen van consumenten en individuen. Anders gezegd: er zijn andere, steeds gewichtiger geworden referentiekaders of overkoepelende systemen (het kapitalisme en haar consumptiecultuur, de toegenomen en geclaimde vrijheid van het individu) die ons menselijk bestaan en onze zelfperceptie mee vormgeven.

Hoewel de overdracht van als 'traditioneel' aangenomen cultuurelementen zoals huwelijksgebruiken, eetcultuur, geloof, overgeleverde denkbeelden (over mens, wereld, ...) en waarden, wel degelijk nog het gezicht en uitzicht van de samenleving mee bepalen, zijn er onmiskenbaar nog andere dimensies in opgang die individuele - en groepsidentiteiten mee vormgeven . De vraag is of deze dimensies en processen, deze componenten van identiteitsvorming, altijd even sterk worden gemediatiseerd en geproblematiseerd als we het over de 'moeilijkheid' en 'tekorten' van het samenleven hebben.

Samenleven als duurzaam project

Volgens een recent standpunt geschreven door een groep professoren, schrijvers en mensen uit het middenveld naar aanleiding van de Werelddag voor Culturele Dialoog, Diversiteit en Ontwikkeling (2010) bestaat dé migrant of dé multiculturele samenleving vandaag niet (meer): "superdiversiteit" is de nieuwe realiteit. Als we een rechtvaardige samenleving willen, dienen we ons daarom in te zetten voor een *inclusieve* samenleving waar het voor iederéén goed leven is. Dit betekent onder meer het garanderen van gelijkheid: gelijke toekomstperspectieven, sociaal-economische gelijkheid etc....

Wanneer het zou kloppen dat – om een voorbeeld te geven – zo'n 70 à 80 procent van de migranten uit moslimlanden op een eiland leeft binnen onze samenleving, zonder vriendschappen of relaties met mensen van 'het gastland' en met een geheel eigen levensstijl, maar wél afhankelijk van staatshulp, dan is dit uiteraard geen fijne situatie en helemaal niet bevorderlijk voor de samenleving die hiervan (economisch, sociaal, ...) de lasten moet dragen. (Thilo Sarrazin) Het volstaat dus geenszins om in een samenleving "aanwezig te zijn" om er daadwerkelijk deel van uit te maken. En men mag verlangen dat mensen er ook iets toe bijdragen. Maar dit geldt dan ook voor iedereen en niet alleen voor 'de migrant'.

Vandaag komt in meerdere Europese landen het gevoerde diversiteitsbeleid onder vuur te liggen en er wordt in sterke taal gesproken over "het failliet van de multiculturele samenleving", onder meer door A. Merkel, D. Cameron en N. Sarkozy, die stellen dat de "doctrine van het staatsmulticulturalisme" gefaald heeft. Steeds meer overheden neigen naar (of gaan daadwerkelijk over tot) een veel strenger beleid waarbij "méér eisen worden gesteld aan de immigranten". Daarbij ligt de klemtoon echter niet op het idee dat "migrant hun cultuur, identiteit en verleden moeten achterlaten aan de grens", maar wel dat "mensen die hier hun toekomst willen uitbouwen, actief moeten deelnemen aan onze samenleving en hun competenties optimaal gebruiken om ze mee vorm te geven". Deze (betwiste) uitspraken komen in zeker zin neer op een oproep tot meer actief burgerschap.

Visie van HVV

[HVV](#) meent dat de categorieën van 'autochtoon' en 'allochtoon' stilaan achterhaald zijn: 'superdiversiteit' wordt immers de nieuwe, dagelijkse realiteit. Tegelijk is er het besef dat de goede optie van het doorbreken van het wij-zijdenken, maar dus ook van de 'gemakkelijke' rollen van dader - slachtoffer (of schuldaanwijzer - beschuldigde), niet gemakkelijk is. Het vraagt om inspanningen: van de overheid, het middenveld, van 'daders en slachtoffers' - eigenlijk van ieder van ons.

Want zonder interesse of engagement, zelfs zonder inzet of herverdeling van middelen, komen we er niet! We moeten de sprong durven maken van (passieve, onverschillige) verdraagzaamheid en van het stellen van eisen ten aanzien van elkaar, naar échte openheid en eerlijkheid. Enkel deze houding kan aanleiding geven tot ont-moeten, wederzijdse erkenning, verrijking en verantwoordelijk maar creatief samenleven.

Alleen al *de tijd* hiervoor nemen, is in deze snelle (in grote mate door informatie- en consumptie gestuurde) wereld geen evidente opdracht. En

uiteeraard hebben we ook het recht op een zekere *vrijheid* tot ontmoeting: deze kan nooit opgelegd worden, maar we kunnen evengoed moeilijk blind blijven voor wat zich onder onze neus afspeelt.

Een nieuwe visie sluit de ogen ook geenszins voor misbruik, bijvoorbeeld van opgebouwde rechten en voordelen (bv. sociale zekerheid) of voor – al dan niet zelfgekozen - apartheid en segregatie van mensen of groepen. Een samenleving die bol staat van vervreemding en profitariaat is immers gedoemd om ten onder te gaan en daar heeft uiteindelijk niemand iets aan (het is een vorm van sociale rooibouw waarvoor de jongere generaties de rekening gepresenteerd krijgen)... We moeten dus doordrongen raken van het idee dat we het met elkaar zullen *moeten* doen, en vanuit dit besef werken aan een rechtvaardige, maar warme samenleving voor iedereen. Dit is geen gemakkelijke opdracht en beslist een werk van jaren. Informatie verstrekken en vorming aanbieden, is daarbij zeker een hulpmiddel.

Bronnen / Leestips

Wikipedia, Vrije online Encyclopedie

E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century -- The 2006 Johan Skytte Prize", R. Putnam, Scandinavian Political Studies 30 (2), 2007

Website De Morgen (krant)

Website De Standaard (krant)

Website www.cultuurcampagne.be

Culturenpolitiek, Ico Maly (red.), Garant, 2007

De culturele eeuw, Rik Pinxten & Koen De Munter, Houtekiet, 2006

De crisis van de democratie, Jan Blommaert, EPO, 2007

Gelijkheid en onbehagen, Leo Lucassen en Wim Willemsen, Bert Bakker, 2006

Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art and custom, E.B. Tylor, Murray, 1903

The interpretation of cultures, C. Geertz, Basic Books, 1973

Culture as praxis, Z. Bauman, Sage, 1999

Tegen de decadentie: de democratische rechtsstaat in verval, Paul Cliteur, Arbeiderspers, 2004

Het land van aankomst, Paul Scheffer, Bezige Bij, 2007

Hooghe, M. (2010). Vertrouwen is goed, controle is beter?. *Orde van de Dag: Criminaliteit en Samenleving*, March Hooghe, 2010

Immigration, diversity and crime: an analysis of Belgian national crime statistics, 2001–6, Bircan, T., Hooghe, M. (2011), European Journal of Criminology, 8 (3), 198-212.

Criminaliteit en criminalisering: allochtone jongeren in België, "Rapport Marion Van San" in opdracht van min. Justitie België, uitg. Amsterdam University Press, 2001

Deutschland schafft sich ab (Duitsland heft zichzelf op), Thilo Sarrazin, Deutsche Verlags-Anstalt, ISBN-10 3421044309 en ISBN-13 978-3421044303